

**De l'aula a la realitat social.
Aprentatge servei com a acció
transformadora.**

Quadern d'aprenentatges a partir de les experiències de treball en el
procés d'aprenentatge servei (ApS).

“Maletí pedagògic: La salut està en la teua mà - Fase II”

Programa de capacitació per a educadors i estudiants de Formació Professional a través del desenvolupament de competències en matèria d'ODS, salut, gènere i ciutadania activa mitjançant l'eina educativa del maletí pedagògic.

Agraïments.

Volem agrair a totes les persones que s'hi han involucrat per a fer possible aquesta experiència pedagògica.

A la Conselleria de Transparència, Responsabilitat Social, Participació i Cooperació de la Generalitat Valenciana.

Als instituts d'Educació Secundària (IES):

Federica Montseny- Burjassot

Enrique Tierno Galván- Montcada

Pou Clar- Ontinyent

Al Centre de Formació Professional Sanitària Coopsalus- Castelló de la Plana.

A cadascuna de les professores i els professors que van apostar per una pràctica educativa innovadora:

Desirée Crespo, Ana Navarro i Carmen Cabra

Sabina Gracia i María Espuig

Emilia Aguilar Rubio, Lucía Sinisterra, Josefa Navarro, Aroa Climent, Charo Biosca

Marian Borja i María Tévar

A les entitats socials que van participar obrint les seues portes perquè l'alumnat de Formació Professional s'acostara a la realitat social de persones i col·lectius en vulnerabilitat:

Residència San José - Burjassot

Farmamundi- Àrea de Logística Humanitària

Associació de Malalts Crònics d'Ontinyent (AMCO)

Centre Ocupacional José Antonio Bodoque

Residència Sant Francesc

Xarxa Sanitària Solidària de Castelló de la Plana

I, per descomptat, agraïm a tot l'estudiantat de cada cicle formatiu que ha participat en aquest projecte i en la proposta d'ApS, ja que s'han esforçat per realitzar les accions, i han sabut reinventar-se en un moment tan complex com ha sigut el confinament decretat a causa de la propagació del virus de la COVID-19. Amb cada activitat han incrementat les seues capacitats per a l'anàlisi crítica de la realitat, els ho agraïm i esperem trobar-los en el futur dins del sistema sanitari fent accions per a garantir el dret a la salut a totes les persones.

Aquesta publicació s'ha realitzat amb el suport financer de la Generalitat Valenciana. El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva de Farmamundi i no reflecteix necessàriament l'opinió de la Generalitat Valenciana.

Índice

1.Introducció.....	1
2.Com entenem l'Educació per al Desenvolupament i la Ciutadania Global (EpDiCG) des de Farmamundi?.....	2
3.La nostra història abans d'emprendre el viatge. Què és el "Maletí pedagògic: La salut està en la teua mà"?.....	3
4.El nostre vaixell, el mitjà per a realitzar el viatge. Què és l'aprenentatge servei (ApS)?.....	4
5.El projecte d'ApS fase a fase.....	5
5.1Construint llaços entre navegants: centres educatius - entitats socials - Farmamundi.....	5
6.Imaginant col·lectivament. Què necessitem per al nostre viatge?.....	10
6.1.Anem a l'acció. A la mar, navegants!.....	11
6.2.Convertint-nos en ciberactivistes.....	15
6.3.Aprendre de l'experiència: la sistematització com a eina fonamental per a identificar els aprenentatges	17
6.3.1.Conclusions generals dels aprenentatges de l'alumnat.....	24
6.4.Avaluació multifocal.....	26
7.Comunicant la nostra experiència: socialització de resultats.....	30
8.Aprenentatges del nostre viatge en l'ApS.....	32

1. Introducció.

Et convidem a ser part d'un viatge pedagògic únic a la recerca de la transformació i justícia social. Aquest quadern d'aprenentatges és la bitàcola d'un viatge que hem emprés amb l'alumnat i el professorat de quatre centres de Formació Professional de la Comunitat Valenciana. Recull les experiències de l'alumnat, professorat i entitats socials que van participar en un projecte d'Educació per al Desenvolupament i Ciutadania Global (d'ara en avant EpDiCG).

Aquest viatge s'ha realitzat a través de l'aprenentatge servei (d'ara en avant ApS), una proposta pedagògica transformadora amb dimensió política que ens ha capacitat per a exercir una ciutadania activa i responsable. Hem emprés processos d'aprenentatge col·lectiu, relacions de confiança i aliances amb diferents agents de la societat valenciana.

Les i els tripulants d'aquest viatge provenen de l'IES Pou Clar a Ontinyent, l'IES Federica de Montseny a Burjassot, l'IES Tierno Galván a Montcada i el Centre de Formació Sanitària Coopsalus a Castelló de la Plana. De quatre cicles formatius en grau mitjà. Un total de 18 docents i més de 120 estudiants. Aquesta acció educativa integradora també ha comptat amb el compromís i participació d'una sèrie d'entitats socials presents en la Comunitat Valenciana.

El 2020 ens ha sorprés amb un context de pandèmia mundial ocasionada per la COVID-19. No obstant això, hem continuat aquest viatge amb creativitat per a complir amb els nostres objectius. Amb les eines del maletí pedagògic i els recursos digitals a la disposició de l'alumnat, vam dissenyar la campanya "Ciberactivisme en temps de coronavirus", on l'alumnat va desenvolupar productes audiovisuals per a xarxes socials en què aportaven un missatge d'esperança en el confinament i sensibilitzaven sobre com afecta la crisi sanitària a diferents col·lectius.

Aquest quadern està emmarcat dins del projecte "Maletí pedagògic: La salut està en la teua mà - Fase II". És una iniciativa de Farmamundi i ha estat finançat per la Conselleria de Participació, Transparència, Cooperació i Qualitat Democràtica de la Generalitat Valenciana.

Esperem que aquest quadern, a manera de bitàcola de viatge, siga una guia al voltant dels aprenentatges significatius aconseguits, a més d'orientar i incentivar pròximes navegants, centres educatius i entitats socials, a emprendre una ruta similar. S'hi destaca la innovació pedagògica, els aprenentatges col·lectius i les transformacions individuals i col·lectives, contades a partir de la veu dels seus protagonistes.

2. Com entenem l'Educació per al Desenvolupament i la Ciutadania Global (EpDiCG) des de Farmamundi?

En aquest viatge, l'EpDiCG ha sigut la brúixola que guia el curs cap a la nostra destinació. Farmamundi entén l'EpDiCG com a l'eina per a formar i sensibilitzar sobre temes relacionats amb el dret a la salut i generar processos de reflexió i acció basats en el compromís i la solidaritat entre la ciutadania cap a una justícia social.

Un dels objectius principals de l'EpDiCG és generar espais de reflexió i consciència crítica en els diferents col·lectius de la societat per a fomentar un major compromís de la societat en la generació de canvis socials i que la ciutadania reclame de manera activa el respecte dels drets humans a escala internacional.

Aquest procés de reflexió es desenvolupa en diferents nivells:

Així, des de l'àrea d'EpD de Farmamundi en la CV assumim el que assenyalava el Consell Europeu sobre l'EpDiCG:

L'objectiu de l'educació i la sensibilització en matèria de desenvolupament és fer possible que tots els europeus tinguin al llarg de la seua vida accés a la possibilitat de sensibilitzar-se i de percebre els aspectes del desenvolupament mundial i la seua importància local i personal, i d'exercir els seus drets i responsabilitats com a habitants d'un món interdependent i canviant, contribuint a fer-lo més just i sostenible.

I treballem per fer realitat el que planteja l'estratègia de la Generalitat Valenciana com a propòsits de l'EpD formal:

Un procés educatiu que aspira a generar una consciència crítica i transformadora que connecta allò local amb allò global, que té en compte les múltiples identitats que configuren l'ésser humà. Un procés en el qual les persones es reconeguen com a part dels problemes, però també de les solucions, i es veuen com a agents de canvi que busquen la justícia social.

Aquesta estratègia institucional dissenyada per a l'àmbit educatiu formal busca que els centres educatius "s'òbriguin al que ocorre en el seu entorn i a la realitat global i que considera el professorat dels centres educatius com un agent clau en el treball de l'educació per a la ciutadania global".

En definitiva, seguint aquesta visió de l'EpDiCG, Farmamundi pretén contribuir a la construcció i desenvolupament d'una ciutadania capaç d'exigir el compliment de drets mitjançant la responsabilitat, motivació, compromís, lideratge, autoritat, accés als recursos i al control d'aquests, comunicació, presa de decisions i aprenentatge.

3. La nostra història abans d'emprendre el viatge. Què és el “Maletí pedagògic: La salut està en la teua mà”?

En les últimes dècades, la manera d'entendre i abordar l'EpDiCG i els processos desenvolupats en l'àmbit formal associats a aquesta, s'han transformat significativament, amb l'objectiu d'establir unes relacions més horitzontals en el procés educatiu i una major participació de l'alumnat en el seu propi procés d'aprenentatge.

L'Educació per al Desenvolupament (EpD), al llarg d'una sèrie de “generacions” ha evolucionat fins a l'actual cinquena generació, o Educació per al Desenvolupament i Ciutadania Global (EpDiCG), la qual cosa implica assumir que la crisi de desenvolupament és un problema global i afecta el conjunt del planeta, en el marc d'un procés globalitzador i en un moment de crisi de l'estat del benestar del món industrialitzat.

En aquest context, sorgeix la proposta del maletí pedagògic (La salut està en la teua mà), concebuda com a una acció pedagògica que mire la persona de manera integradora i holística, partint de la convicció que per a la construcció personal és necessària la interacció amb les altres persones.

Aquesta proposta s'articula mitjançant un programa¹ per a desenvolupar amb comunitats educatives de centres de Formació Professional i ja s'ha implementat en diferents delegacions territorials de Farmamundi (Andalusia, Extremadura, Castella-la Manxa i Comunitat Valenciana).

El maletí pedagògic de la CV està compost per quatre unitats temàtiques que busquen, d'una manera senzilla, generar capacitats i oferir recursos pedagògics al professorat per a fomentar processos d'aprenentatge significatiu entre l'alumnat i potenciar competències clau que contribuïsquen a la promoció de la ciutadania global crítica, compromesa i activa en favor dels ODS, dret a la salut global i equitat de gènere.

Cada unitat temàtica inclou una sèrie de fitxes didàctiques que constitueixen, cadascuna, una trobada o sessió a desenvolupar. Les fitxes són per a ús i consulta de la persona dinamitzadora (professorat) i en elles es descriuen les activitats a treballar a l'aula en l'àmbit metodològic, plantejant diferents nivells de complexitat quant als objectius d'aprenentatge de l'alumnat.

D'aquesta manera, el quadern d'aprenentatges, a partir de les experiències del treball en el procés d'aprenentatge servei, complementa el maletí pedagògic, ja que mostra un procés de principi a fi on el professorat i l'alumnat han mobilitzat el desenvolupament de les competències a l'aula i les han vinculades amb els aprenentatges significatius que dona la interacció amb la realitat social.

1. <https://lasaludestaentumano.es/>

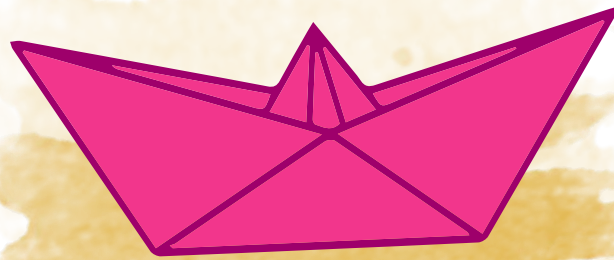
4. 4.1 El nostre vaixell, el mitjà per a realitzar el viatge. Què és l'aprenentatge servei (ApS)?

Des de Farmamundi, entenem l'educació horitzontal i la participació activa dels col·lectius en els espais educatius com a principis orientadors d'EpDiCG. Dins de la diversitat de mètodes i tècniques que contribueixen a fer realitat una educació horitzontal i participativa, en aquest projecte s'ha treballat entorn del disseny i implementació de projectes d'aprenentatge servei (ApS), ja que ofereix un àmbit d'actuació de gran valor per a promoure processos d'aprenentatge significatiu. Amb l'ApS, contribuïm a generar una consciència crítica i una societat civil activa en la demanda del respecte dels drets humans¹.

D'altra banda, un procés educatiu d'ApS aporta una combinació original de dos elements coneguts: l'aprenentatge intencional basat en l'experiència i la realització de serveis d'utilitat sobre les necessitats reals de la comunitat amb la finalitat de millorar-la². La novetat està en l'entramat dels dos elements que configura un projecte ben articulat, no en cadascun per separat; una proposta amb llarga trajectòria d'implementació en educació formal i no formal³.

La combinació d'aquests dos processos conflueix ací a l'hora d'entendre l'acció pedagògica com a una pràctica transformadora amb dimensió política, i que té com a objectiu transferir competències a l'alumnat per a exercir una ciutadania activa i responsable. Per a fer-ho, i partint de la identificació d'una necessitat social, en el procés educatiu es treballa posteriorment de manera participativa per a generar un vincle entre el professorat, l'alumnat i les entitats socials, en els quals es busca generar diferents canvis, els quals s'han tingut en compte en la planificació estratègica d'aquest projecte:

- L'alumnat és el protagonista actiu del procés d'aprenentatge, des de la presa de consciència i el compromís.
- Els i les docents dels centres de Formació Professional i entitats socials són també protagonistes de l'ApS. Es treballa de manera cooperativa mitjançant aliances, establint llaços de col·laboració i teixint xarxes educatives més àmplies que facen realitat una comunitat educativa més diversa i compromesa.
- Per al centre educatiu en conjunt constitueix una oportunitat d'unir els valors pedagògics amb els valors socials, de manera que porten avant accions col·lectives que transformen la realitat i milloren la situació del centre i la comunitat.
- L'articulació i generació de xarxes, amb les famílies, l'entorn i la comunitat, suposa una obertura a l'exterior.

Els convidem, a continuació, a conèixer el nostre viatge

Si bé cada experiència d'ApS és única i respon a unes necessitats i motivacions, es poden identificar una sèrie d'etapes bàsiques comunes a tots els participants. Aquestes serien:

1. Disseny: identificació d'entitats i/o associacions i diagnòstic de les realitats
2. Planificació: construcció conjunta d'objectius i preparació de les accions
3. Execució de les sessions d'ApS
4. Seguiment: avaluació i tancament (devolució i sistematització)

Tot constituint un procés de reflexió permanent.

Entorn de la reflexió sobre què volem aconseguir, aprendre i canviar en el nostre entorn, es promouen diversos aprenentatges (cooperatiu, significatiu i emocional) i anàlisi crítica. A més, a través de la pràctica, es dona una interacció permanent entre l'acció i la reflexió, la qual cosa afavoreix la possibilitat de generar canvis transformadors des del punt de vista individual i col·lectiu.

1 Vegeu en http://www.revistaeducacion.educacion.es/re2011/re2011_03.pdf consultat el 16/06/2020.

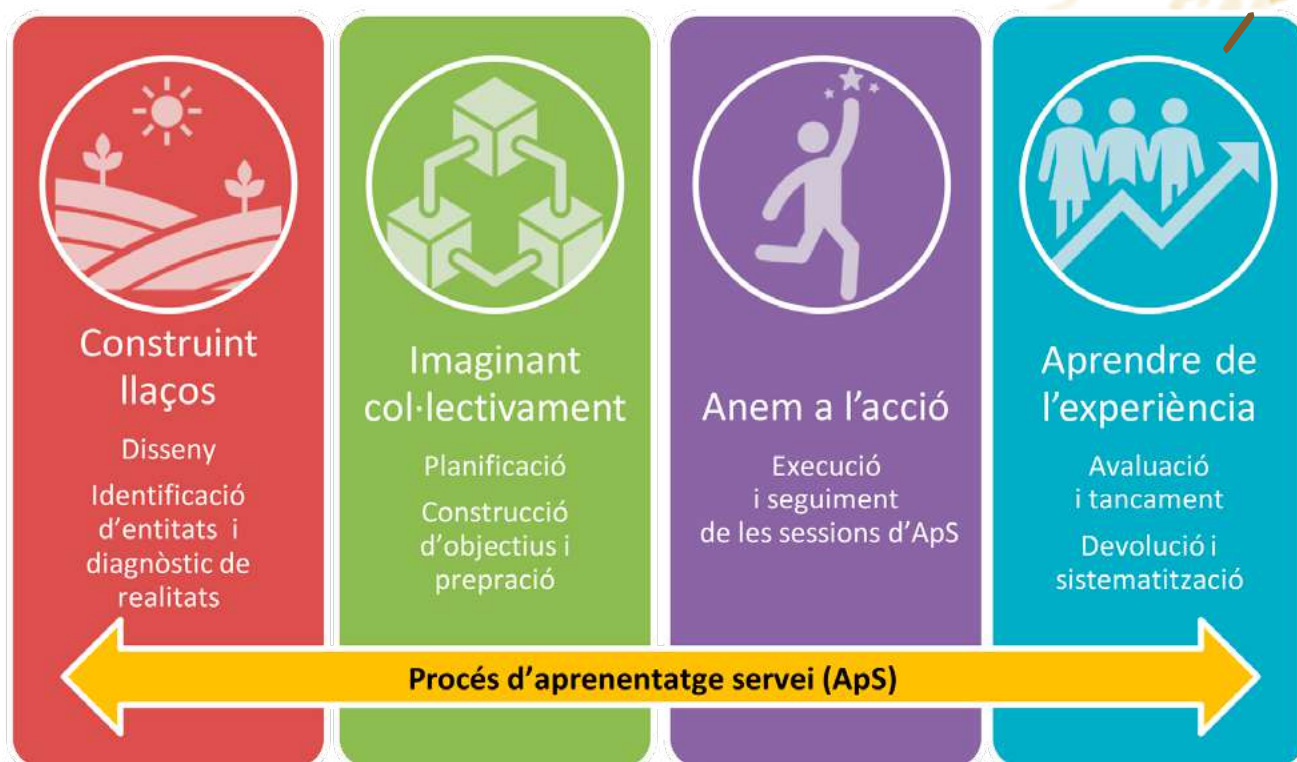
2 Vegeu en <http://agrupacionaps.blogspot.com/2015/10/aprender-cambiando-el-mundo-por-pedrom.html> consultat el 16/06/2020.

3 Vegeu en <http://roserbatlle.net/wp-content/uploads/2009/03/aps-y-formacion-ciudadana-monterrey-2008.pdf> consultat el 16/06/2020.

5. El projecte d'ApS fase a fase.

En l'esquema següent es mostren quins han sigut els ports que hem anat visitant utilitzant com a nau l'ApS. Aquest vaixell, a manera d'experiència pedagògica, ens ha permès conèixer-nos, relacionar-nos, somiar juntes i junts, i reflexionar constantment sobre el que fem i com això aporta al nostre procés d'ensenyament-aprenentatge (alumnat-professorat) atenció integral-millorament de les condicions de vida (entitats socials-persones usuàries).

Aquests són els passos que hem donat:

5.1. Construint llaços entre navegants: centres educatius – entitats socials – Farmamundi.

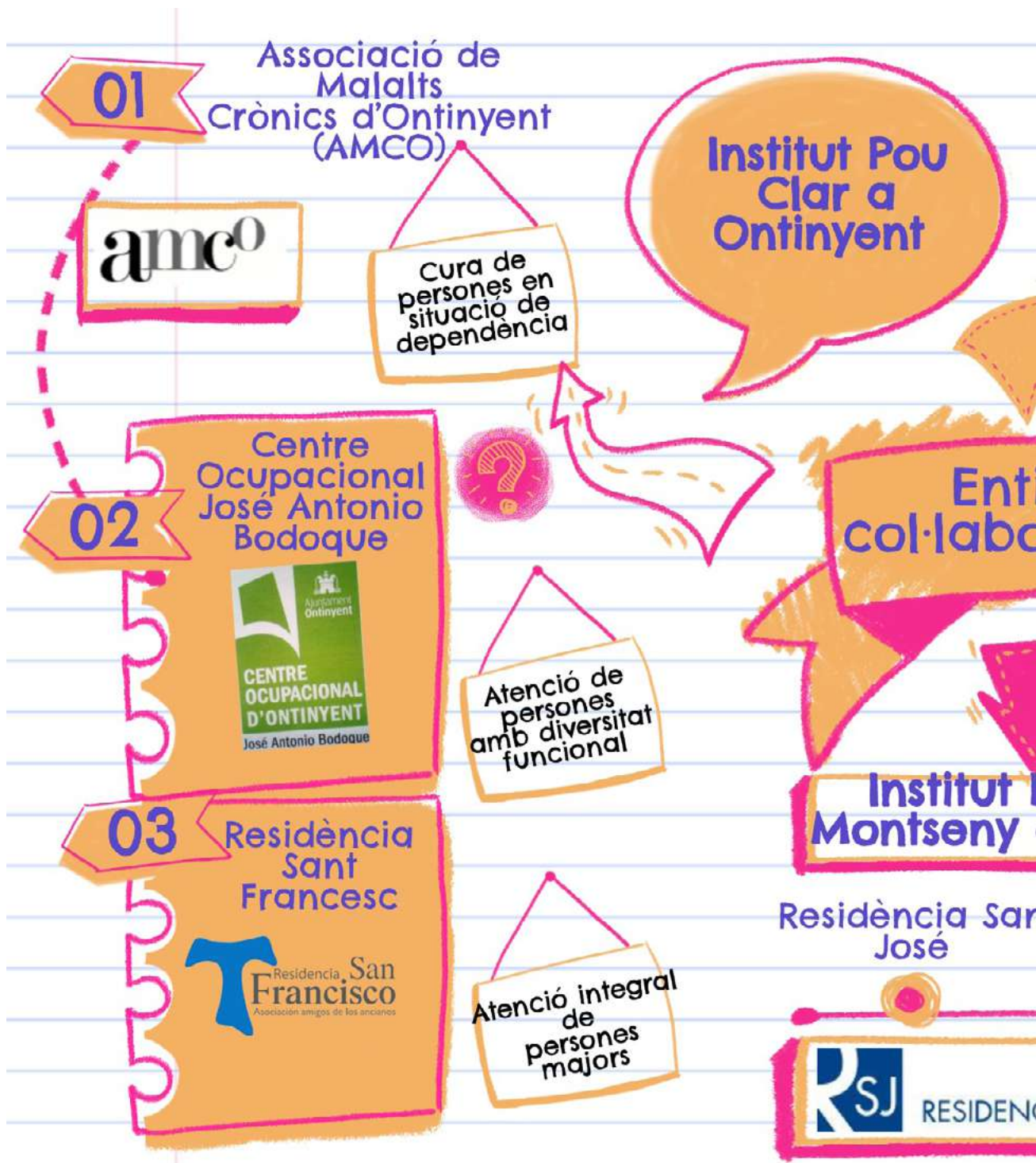
Amb la il·lusió d'arribar al port de l'EpDiCG, mitjançant els aprenentatges significatius que proporciona l'ApS, hem construït relacions tenint en compte l'entorn més pròxim dels nostres navegants. Ens hem acostat a conèixer les seues necessitats, les ganes d'aventura i d'aprenentatge dels centres i els cicles formatius, l'experiència compromesa i de llarga trajectòria de les entitats socials i el coneixement que té Farmamundi sobre el port d'arribada.

Amb cada centre vam emprendre el procés de reconeixement d'objectius i temàtiques comunes i vam fer la planificació de manera que els ApS es pogueren integrar coherentment amb els continguts curriculars de cada cicle implicat. Al seu torn, vam començar a imaginar possibles ApS que enfortiren els aprenentatges meta, propis de cada centre.

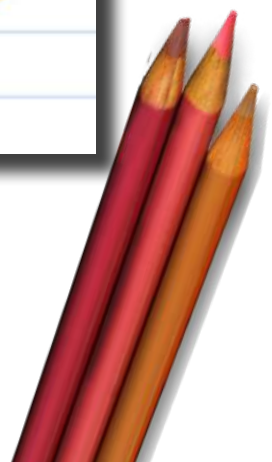

Una vegada que comptàrem amb el compromís i disposició del professorat, començarem el contacte amb entitats socials a les quals volíem proposar-los la participació en aquesta iniciativa. Desitjàvem que foren entitats socials pertanyents a l'entorn del centre, o que pertangueren a la branca professional del cicle implicat i que tingueren un vincle amb el desenvolupament, els drets humans i la defensa del dret a la salut. Entitats l'essència de les quals la conformaren persones compromeses amb el canvi cap a la justícia social. Com hem dit, les entitats socials que volíem que formaren part del projecte havien de ser aquelles relacionades amb el dret a la salut, però que tingueren un enfocament sociocomunitari en les seues accions. Per tant, havien de tindre una base de compromís social i disponibilitat cap a la inclusió de metodologies vivencials i participatives. És a dir, volíem trobar entitats socials disposades a cooperar, ensenyar, aprendre i innovar.

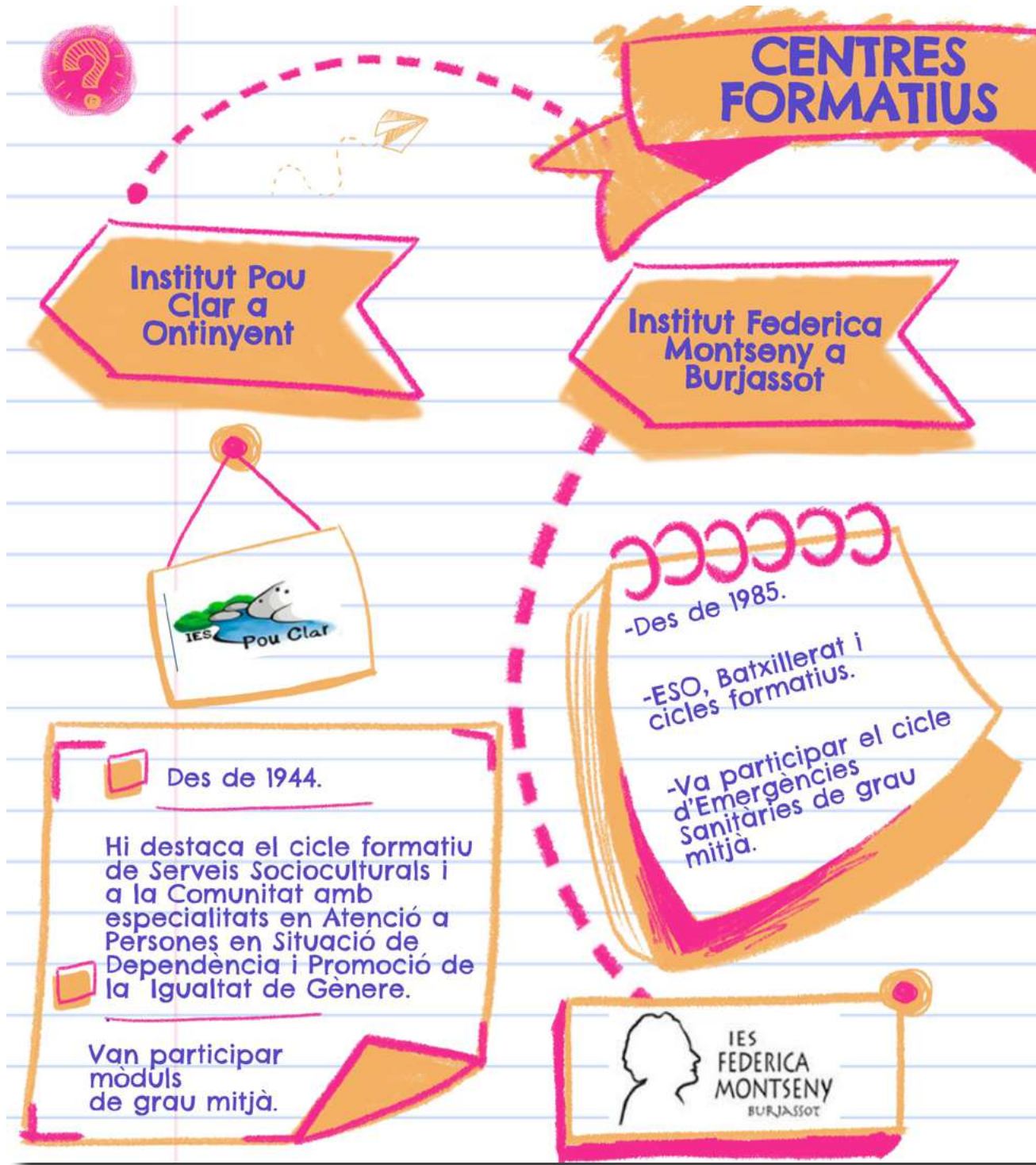
Us presentem als i les nostres navegants.
Aquests són els centres de Formació Professional involucrats i
els cicles formatius :

Endinsar-se en un procés d'ApS és tota una aventura!

Aquestes són les valentes entitats socials que es van comprometre a acompanyar els navegants en aquest viatge d'aprenentatge:

Centre de Formació Coopsalus a Castelló de la Plana

Institut Enrique Tierno Galván a Montcada

-Des de 1985.

-Cicles mitjans i superiors en la branca sanitària.

-Van participar els cicles de Farmàcia i Parafarmàcia.

-Destaquen cicles de Formació Professional de la branca sanitària i de serveis socioculturals a la comunitat .

-Van participar els cicles de Farmàcia i Parafarmàcia .

6. Imaginant col·lectivament.

Què necessitem per al nostre viatge?

Una vegada hem conegut els qui s'han compromés i han tingut la valentia d'emprendre aquest viatge, ens hem preguntat què necessitem, de quines coses hem d'omplir la nostra motxilla per a aconseguir l'objectiu. En aquesta fase, el protagonisme l'ha tingut l'alumnat. Després de la presentació del projecte, la formació general, la presentació de les entitats socials i la planificació de l'ApS, l'alumnat ha adquirit les eines per a proposar accions i recursos, s'han convertit en navegants d'aquesta experiència d'ApS marcant el curs de la ruta.

Nota en la bitàcola

En aquesta fase ha sigut fonamental el paper del professorat, el qual ha identificat les competències a desenvolupar d'acord amb els continguts curriculars dels mòduls que imparteixen en cada cicle. A més, ha sigut fonamental en la preparació logística adequant horaris i realitzant acompanyament i seguiment a l'alumnat.

Hem de reconèixer el seu paper fonamental, ja que la incorporació de l'ApS a la seva pràctica docent és una mostra del seu compromís ètic i pedagògic amb l'EpDiCG, però els implica tota una planificació de l'esquema docent en cada centre de formació.

Aquests han sigut els recursos per a la seua motxilla:

1. La formació.

El propòsit d'aquesta era que tot l'alumnat involucrat partira des d'un mateix enfocament teoricopràctic. Per a fer-ho, Farmamundi ha realitzat tallers de sensibilització en matèria de solidaritat, desigualtats socials, dret a la salut, determinants de la salut i Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS).

2. La presentació de les entitats socials.

El primer vincle que buscava ser la primera presa de contacte amb el futur ApS. Va ser la manera de conèixer les entitats socials i els col·lectius participants amb els quals treballen i de quina manera ho fan.

3. La planificació conjunta.

Identificar objectius d'aprenentatge (adquisició de continguts, competències i valors) relacionats amb la realització d'un servei solidari que responga a necessitats reals del seu entorn.

4. Identificació de necessitats socials amb l'acompanyament del professorat i de les entitats socials.

D'aquesta manera, es van començar a imaginar aprenentatges col·lectivament, planificar les activitats i identificar les dinàmiques per a treballar en l'execució de les sessions d'ApS.

6.1. Anem a l'acció. A la mar, navegants!

IES Federica Montseny.

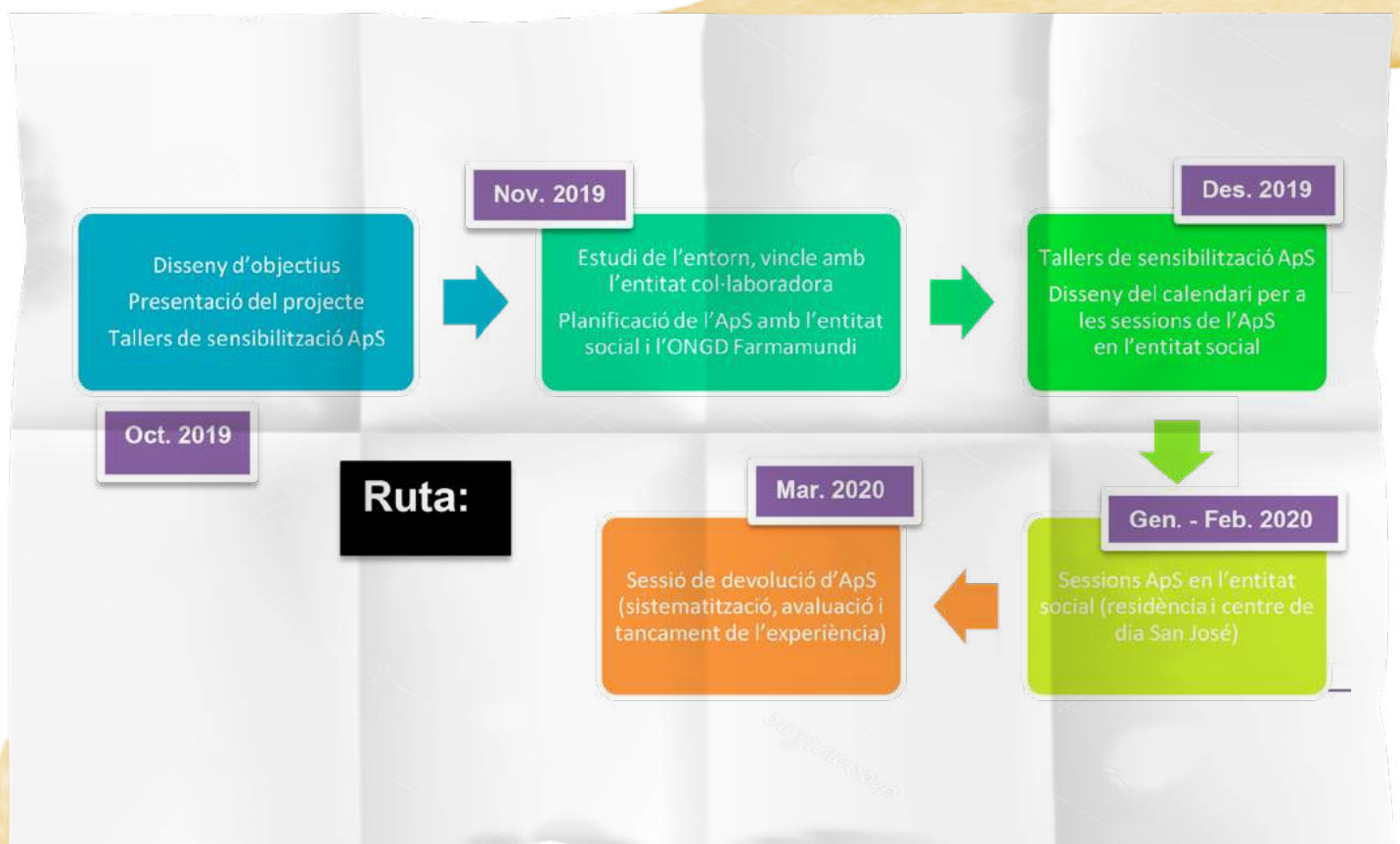
Títol de l'ApS: Cures auxiliars d'infermeria humanitzades dirigides a persones majors

Entitat i col·lectiu: Residència San José de Burjassot (València) dedicada a prestar un servei integral, de caràcter permanent o temporal, encaminat a contribuir al benestar de les persones majors amb dependència o sense, en dues modalitats, residència i centre de dia

Desenvolupadores: alumnat i professorat de l'IES Federica Montseny del mòdul Tècniques Bàsiques d'Infermeria en el grau mitjà de Tècnic en Cures Auxiliars d'Infermeria

Descripció: Aquest ApS va buscar conduir els estudis de les futures professionals tècniques en Cures Auxiliars d'Infermeria a les realitats i necessitats de persones majors. Es va fomentar la reflexió i l'anàlisi crítica de les seues competències professionals i ciutadanes per a generar així una empatia amb les històries de vida de les persones majors i fomentar la seua participació social.

A través d'aquest ApS, els continguts impartits a l'aula es van complementar amb experiències de servei professional, amb el propòsit de sensibilitzar l'alumnat sobre la importància de desenvolupar una tasca de cures que dignifiqui les persones i millore la seua qualitat de vida.

IES Enrique Tierno Galván.

Títol de l'ApS: Aprenent sobre els contextos d'emergència sanitària a través de la preparació de kits d'ajuda humanitària

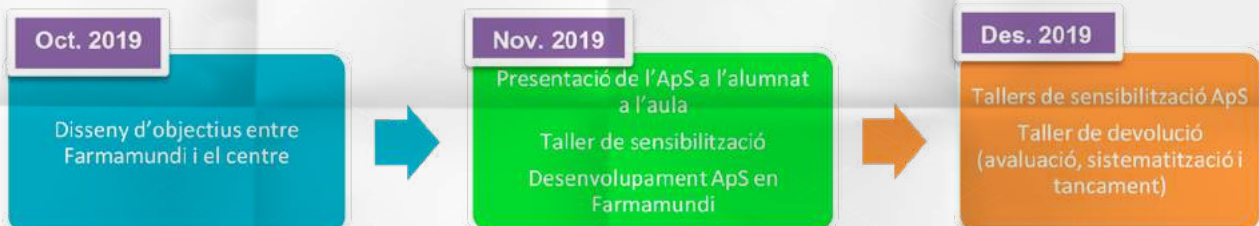
Entitat i col·lectiu: Farmamundi - Àrea Logística Humanitària. Preparació de kits humanitaris per a persones i famílies refugiades

Desenvolupadors: alumnat i professorat de l'IES Tierno Galván (Montcada) del cicle d'Emergències Sanitàries de grau mitjà, en el mòdul Anatomofisiologia i Patologia Bàsiques

Descripció: L'alumnat del cicle mitjà en Emergències Sanitàries de l'IES Tierno Galván va fer el seu ApS col·laborant en la preparació de kits d'ajuda humanitària per a enviar-los a diversos països d'Àfrica i Orient Mitjà per a l'atenció de persones i famílies que es troben en camps de persones refugiades, víctimes de conflictes armats. A més, l'alumnat va tindre l'oportunitat de conèixer el procés logístic que desenvolupa aquesta entitat en matèria de cooperació i ajuda humanitària en temes sanitaris..

Ruta:

IES Pou Clar.

Títol de l'ApS: Arrimant-nos i animant des de la videocreació en temps de covid.

Entitat i col·lectiu: AMCO, el Centre Ocupacional Jose Antonio Bodoque i la residència Sant Francesc d'Ontinyent.

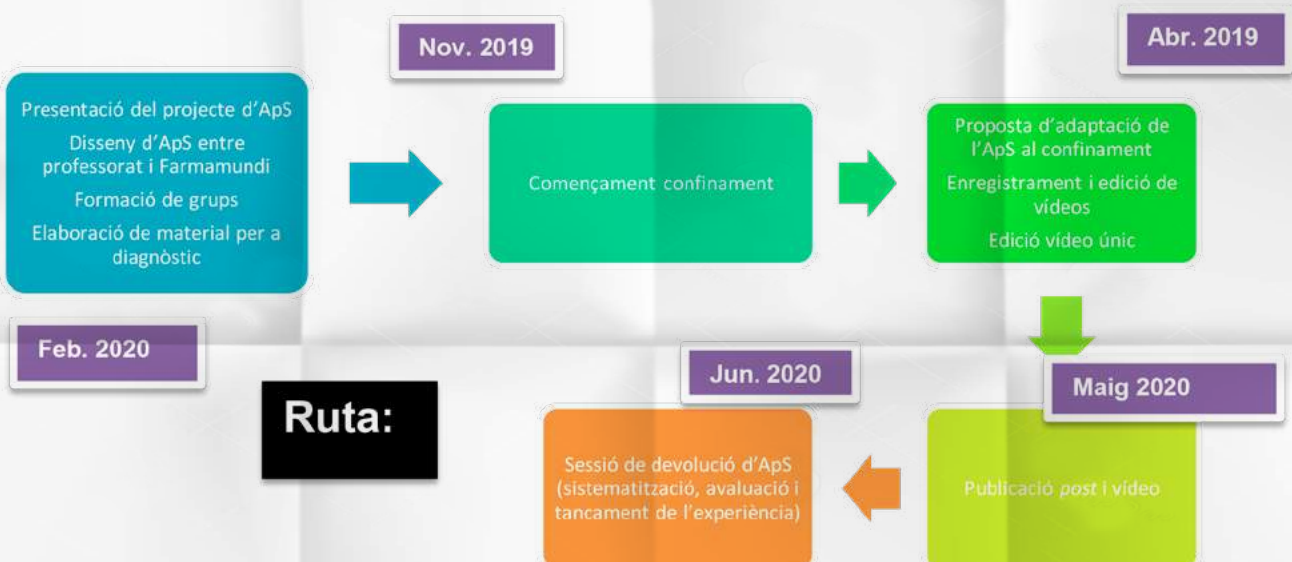
Desenvolupadores: alumnat i professorat de l'IES Pou Clar (Ontinyent) del primer curs del cicle formatiu Atenció a Persones en Situació de Dependència de grau mitjà. Els mòduls involucrats van ser: Suport Domiciliari, Informació i Comunicació amb Perspectiva de Gènere i Desenvolupament Comunitari i Destresses Socials .

Descripció: amb aquesta iniciativa es buscava un acostament a les persones usuàries de les entitats participants. Al principi es va plantejar un ApS a desenvolupar presencialment en les entitats; per a fer-ho, l'alumnat va elaborar unes fitxes on es compilaven tots els aprenentatges curriculars, personals, grupals i eines que esperaven adquirir amb la realització de

l'ApS. De manera paral·lela, es va establir un calendari de tot el procés, detallant-hi la descripció de les activitats, els objectius a aconseguir i els continguts a desenvolupar.

No obstant això, la irrupció de l'estat d'alarma derivat de l'emergència sanitària causada per la covid-19 va obligar a replantejar la iniciativa perquè es duiguera a terme malgrat les dificultats.

Des de les seues cases, utilitzant les eines digitals disponibles, l'alumnat va realitzar vídeos que posteriorment va editar el professorat i persones voluntàries dins de l'alumnat. Vídeos que es van enviar a les entitats amb l'objectiu de transmetre un missatge d'ànim i suport a les persones usuàries i treballadores de les entitats participants. Aquestes creacions audiovisuals es van enviar i publicar en les xarxes socials de l'IES Pou Clar, Centre Ocupacional Jose Antonio Bodoque i Farmamundi.

Centre de Formació Professional Sanitària- Coopsalus.

Títol de l'ApS: Salut global en la Fira de la Salut de Castelló de la Plana

Entitat i col·lectiu: Xarxa Sanitària Solidària Castelló, II Fira de la Salut de Castelló

Desenvolupadores: alumnat del cicle de Farmàcia i Parafarmàcia del Centre de Formació Professional Sanitària Coopsalus a Castelló de la Plana

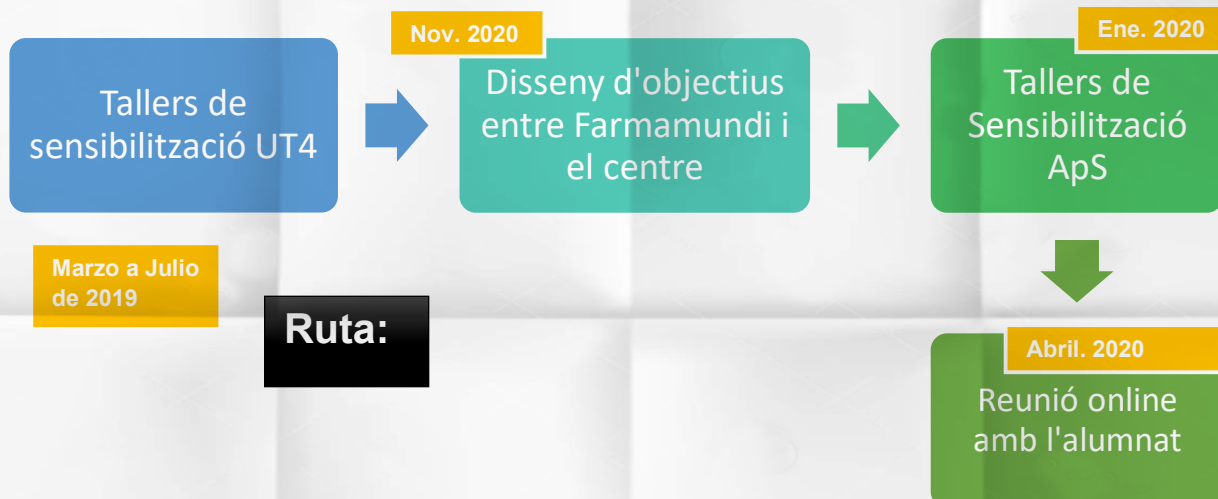
Descripció: en el marc del Dia Mundial de la Salut (7 d'abril) es va realitzar en 2019 en el municipi de Castelló la I Fira de la Salut, mobilitzada des de la Xarxa Sanitària Solidària i es va projectar la segona edició per a fer-se el mes d'abril de 2020.

Coopsalus, que forma part de la Xarxa Sanitària Solidària de Castelló i del projecte "Maletí pedagògic: La salut està en la teua mà", va planejar la seua participació amb l'alumnat a través d'un estand informatiu i interactiu, on es relacionarien amb la comunitat de Castelló per a reflexionar sobre el concepte de salut global i els determinants socials de la

salut. Per a fer-ho, es va realitzar un procés d'identificació de tècniques que sensibilitzaren sobre les desigualtats existents basades en estereotips socials que dificulten l'accés i la garantia del dret a la salut.

A causa de la propagació de la covid-19, la declaració de l'estat d'alarma i el confinament, la Fira de la Salut es va cancel·lar; no obstant això, l'estudiantat espera que l'any vinent pugui fer-se, ja que ara és més necessari sensibilitzar la ciutadania sobre les desigualtats, la salut des d'un enfocament global i la urgència de comptar amb un sistema sanitari enfortit que faci front a crisis com la que vivim actualment. .

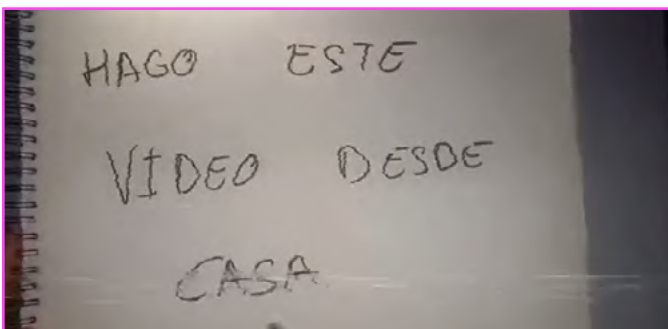

6.2. Convertint-nos en ciberactivistes.

El ciberactivisme com a eina de comunicació transformadora en temps de COVID-19 i com a forma d'ApS en època de confinament.

Dins d'aquest viatge ens trobem en un moment històric, la pandèmia produïda per la propagació de la COVID-19 ha evidenciat la necessitat de disposar de respostes de caràcter global i d'una ciutadania solidària, reflexiva, crítica i compromesa davant de les conseqüències sanitàries i socials d'aquesta malaltia.

Ens adaptem a aquest nou context amb la campanya "Ciberactivisme en temps de coronavirus", on amb creativitat busquem conscienciar l'alumnat sobre els efectes de la crisi sanitària i portar un missatge d'esperança a les persones més afectades; a més de contribuir al desenvolupament d'una sèrie de competències clau i transversals en l'alumnat.

Aquest ha sigut un espai per a l'aprenentatge, l'empatia i la solidaritat que ha adaptat recursos del maletí pedagògic a la nova situació de confinament de manera que s'ha demostrat la versatilitat i potencialitat d'aquesta eina pedagògica única i transformadora, la qual s'ha ajustat als diferents paisatges globals i locals que s'han presentat en el viatge.

Els navegants d'aquesta experiència d'aprenentatge servei (ApS) va ser l'alumnat del cicle de Formació Professional en Atenció a Persones en Situació de Dependència de l'IES Pou Clar d'Ontinyent. Com que no van poder desenvolupar el seu ApS de manera presencial, van participar des de les seues cases en l'elaboració de diferents productes/materials per a la reflexió sobre el concepte de salut global, les desigualtats socials i l'equitat de gènere, a més de connectar-se amb les realitats de diferents col·lectius en temps de confinament.

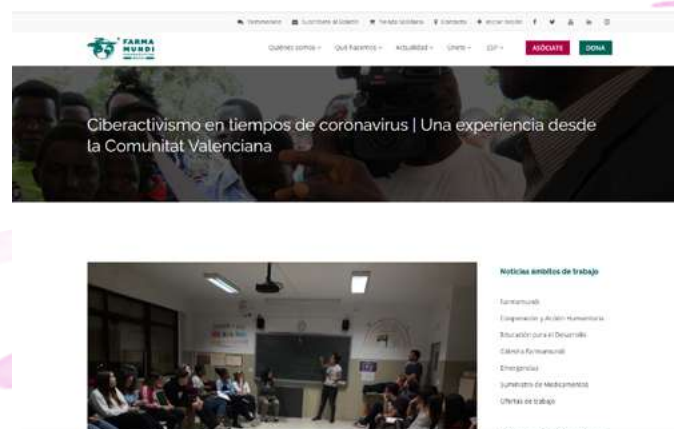
Partint de les premisses de l'ApS, es van identificar les necessitats socials en les tres entitats socials participants i es va dissenyar una intervenció per part de l'alumnat des de casa.

En aquest context, utilitzant els principis de la comunicació transformadora (UT4 del maletí pedagògic), es va elaborar un vídeo destinat a l'Associació de Malalts Crònics d'Ontinyent (AMCO), la residència Sant Francesc i el Centre Ocupacional d'Ontinyent. L'objectiu d'aquesta acció audiovisual va ser contribuir a la generació d'un fons de missatges i materials de suport dirigit a les entitats i persones usuàries de l'ApS inicial, on oferir informació útil, consells o propostes des dels mòduls formatius, així com enviar missatges d'ànim i suport. Aquesta experiència també va contribuir al desenvolupament de competències en l'alumnat relatives a destreses comunicatives i l'ús de les tecnologies.

Finalment, en la pàgina web de Farmamundi, es va generar una publicació que va recollir l'experiència dels dos centres participants en la campanya "Ciberactivisme en temps de coronavirus. Una experiència des de la Comunitat Valenciana" amb la finalitat de difondre els productes audiovisuals que l'alumnat va fer des de casa i així, generar reflexió en la ciutadania en general sobre el concepte de salut global, les desigualtats socials i l'equitat de gènere. També, per a aportar, en aquests temps de la COVID-19, un espai per a l'empatia i la solidaritat.

De la mateixa manera, l'IES Federica Montseny, des del cicle Tècnic en Cures Auxiliars d'Infermeria, va voler sumar-se a la campanya de ciberactivisme fent un vídeo destinat a les persones majors de la residència San José, amb la finalitat de dir-los que no les oblidaven, que els agraïen el temps que van compartir amb elles en l'ApS i enviant-los un missatge d'ànim en el confinament. Així, l'alumnat i el professorat reafirmaven el seu compromís amb l'entitat social i amb els seus residents. Entenen que, en aquest moment de crisi, existeixen maneres de connectar-se, així siga a la distància i empatitzar amb la realitat de les persones més vulnerables a la pandèmia.

<https://farmaceuticosmundi.org/ciberactivismo-en-tiempos-de-coronavirus-una-experiencia-desde-la-comunitat-valenciana/>

6.3. Aprendre de l'experiència: la sistematització com a eina fonamental per a identificar els aprenentatges

El propòsit de l'ApS és consolidar aprenentatges significatius en relació amb l'adquisició de coneixements, desenvolupament d'habilitats i apropiació de valors. Com hem vist, aquests aprenentatges van creant-se al llarg de tot el procés i justament per la seua relació amb la realitat i amb la utilitat del servei solidari, els aprenentatges seran significatius, és a dir, rellevants per a la vida.

Aquests aprenentatges s'aniran integrant amb la reflexió, element transversal que forma part de cadascuna de les fases. Entenem com a reflexió l'ús d'habilitats de pensament crític¹ que permet ser i fer conscients els aprenentatges i la utilitat social del servei solidari.

En els nostres processos hem dedicat dos moments específics a la reflexió sobre els aprenentatges: a través de la sistematització d'experiències i l'avaluació (vegeu l'apartat 7).

Amb la sistematització d'experiències, citant a Jara, O. (2012)

...busquem realitzar una interpretació crítica d'una o diverses experiències que, a partir del seu ordenament i reconstrucció, descobreixen o expliciten la lògica del procés viscut en elles: els diversos factors que van intervenir, com es van relacionar entre si i per què ho van fer d'aquesta manera.

Aquesta activitat ens permet accedir a aprenentatges crítics i busca conèixer el procés social des de dins, des de l'acció i enfocat a la transformació. És una eina que es basa a aprofundir en les experiències personals de cadascú, les seues visions i percepcions.

Aquests són els aprenentatges més significatius (personals, grupals, curriculars, així com eines adquirides per l'alumnat) que es destaquen del procés de sistematització realitzat durant el desenvolupament dels ApS dels centres participants..

¹ Ver en https://www.fbofill.cat/sites/default/files/aps_lareflexio_260318.pdf consultado el 09/09/2018

APRENTATGES IES

Empatitzar més amb persones menys afavorides i augmentar la capacitat de confrontar realitats.

1.A

1

Personals

Superar prejudicis i primeres impressions.

1.B

Conscienciar sobre els seus privilegis i la gratitud des de l'empatia i la humilitat. A més de l'estima rebuda per les persones majors.

1.C

Major coneixement de la realitat de les residències.

3.A

Aplicar els coneixements adquirits a l'aula i reforçar les habilitats per a la reflexió i l'anàlisi crítica.

3.B

3

Curriculars

Valoració de la professió i del treball que hi implica.

3.C

S Federica Montseny

Grupals

Reptes i
eines

2

2.A

Eixir de la zona de confort que suposa l'aula.

2.B

Ser conscients de la realitat laboral d'una residència, com la càrrega de treball, l'estrés i la falta de personal.

2.C

Importància de la companyonia i resiliència en la tasca professional i personal.

4.A

La falta de recursos i de personal d'acord amb la càrrega de treball van promoure en el grup el desenvolupament de les capacitats de gestió.

4

4.B

La necessitat de desenvolupar actituds, capacitats i compromisos des de l'empatia, consensos i solucions comunes.

APRENENTATGES IES EN

Coneixement de les desigualtats en l'accés al dret a la salut en diferents contextos i la reflexió crítica de conceptes com subdesenvolupament, caritat, altruisme, etc.

1.A

1

Personals

Coneixement del funcionament, tasques i persones d'una ONG.

1.B

1.C

Desenvolupament d'empatia cap a persones que viuen desigualtats i es troben en situacions més vulnerables.

Importància dels determinants socials de la salut (com les bretxes socials i econòmiques) en la garantia del dret a la salut, quant als atributs del dret (accessibilitat, disponibilitat, acceptabilitat i qualitat).

3.A

3

Curriculars

Coneixement de l'organització i coordinació d'una ONG.

3.B

Enrique Tierno Galván

Grupals

2

2.A Ser conscients de les situacions de discriminació per motius de sexe, cultura, orientació sexual, edat, etc.

2.B

Prendre consciència sobre les distintes oportunitats de les persones i la importància dels rols de l'Estat com a TDD i del personal sanitari com a TDR.

2.C

Aspectes relatius a la cooperació, el treball en equip, comunicació i col·laboració.

4.A

Reflexió crítica davant de les desigualtats socials, major empatia.

4

Reptes i eines

4.B

Optimitzar i gestionar recursos sanitaris i humanitaris.

APRENTATGE

Desenvolupar l'empatia cap a realitats socials desconegudes.

1.A

Valorar el vincle social i la necessitat del suport mutu.

1.B

Tindre altres punts de vista per a poder ser bones professionals (futurs TDR).

1.C

Tasques per a donar suport en el domicili (compres, neteja, cuina, etc.)

3.A

Habilitats i tècniques de maneig de la conducta amb persones majors.

3.B

Creació i gestió de protocols, registres i plans d'atenció individualitzada (PAI), així com els diversos procediments, serveis socials i recursos intermedis.

3.C

1

Personals

3

Curriculars

S IES Pou Clar

Grupals

2

2.A

Saber que els vídeos podrien alegrar alguna persona destinatària durant el confinament i donar un poc de suport perquè saberen que no estan sols/es.

2.B

Un projecte amb molt de futur, ja que és la primera presa de contacte amb les persones amb què podran treballar en el futur mitjançant l'ajuda del professorat.

4.A

L'ús de diferents eines per a la creació de vídeos.

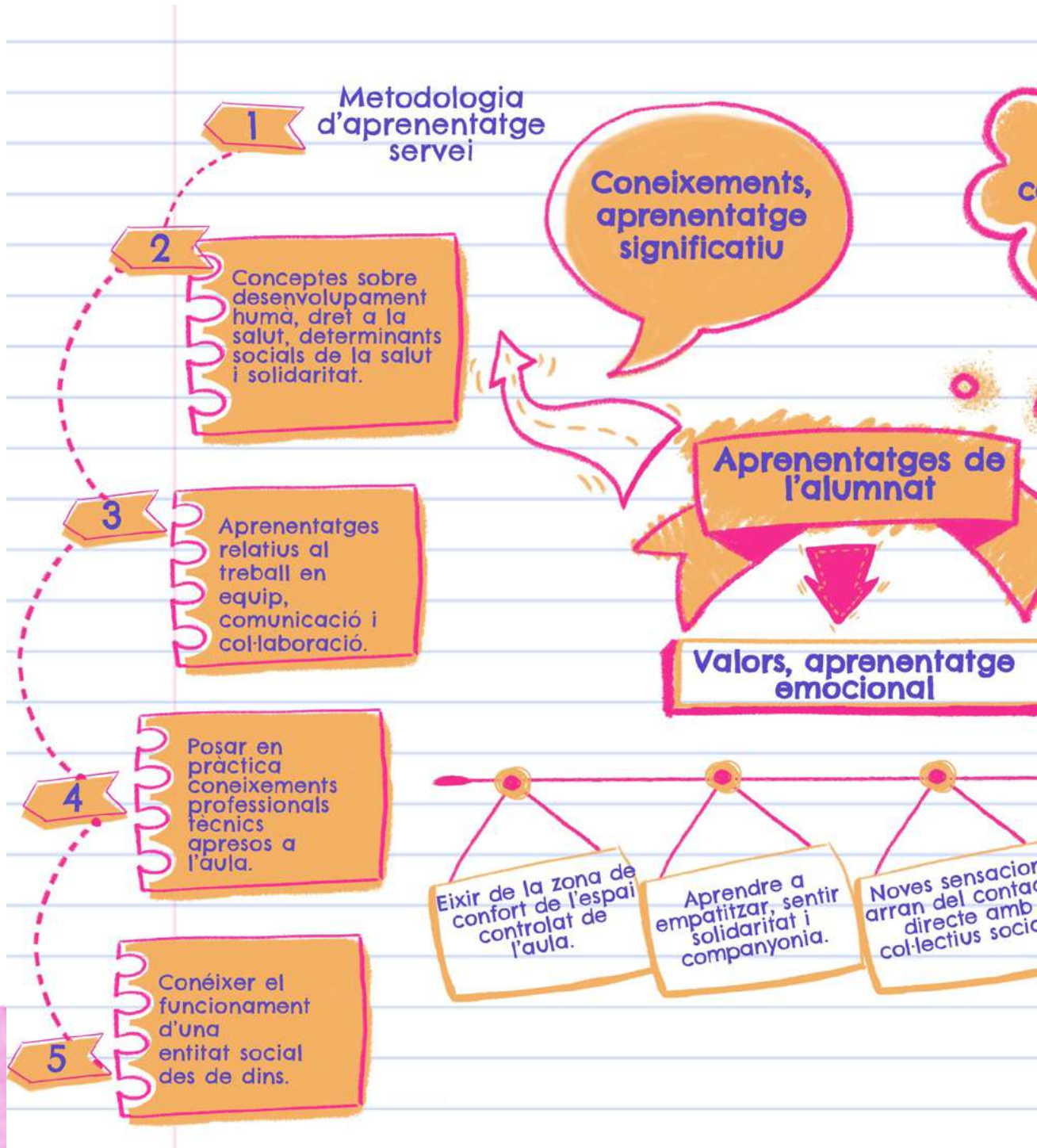
4

4.B

Van treballar a casa amb les eines que utilitzarien amb una persona en situació de dependència per a preparar el menjar, netejar casa, etc.

Reptes i eines

6.3.1. Conclusions generals dels aprenentatges de l'alumnat

Capacitats, comprensió crítica i reflexiva

Trencar prejudicis i estereotips.

Aprenentatge i consciència social.

Competències, aprenentatge cooperatiu

Capacitat d'adaptació a diferents necessitats i contextos.

Aprofundir en la importància de la iniciativa personal.

Ampliar l'aplicació de les TIC.

Gestió i optimització de recursos sanitaris i humanitaris.

Prendre consciència de les relacions de poder i de com trencar eixa estratificació social.

Analitzar la posició social que se t'atorga en funció del teu origen i classe social.

Conformar-se com a ciutadania activa, entenent que és possible passar a l'acció.

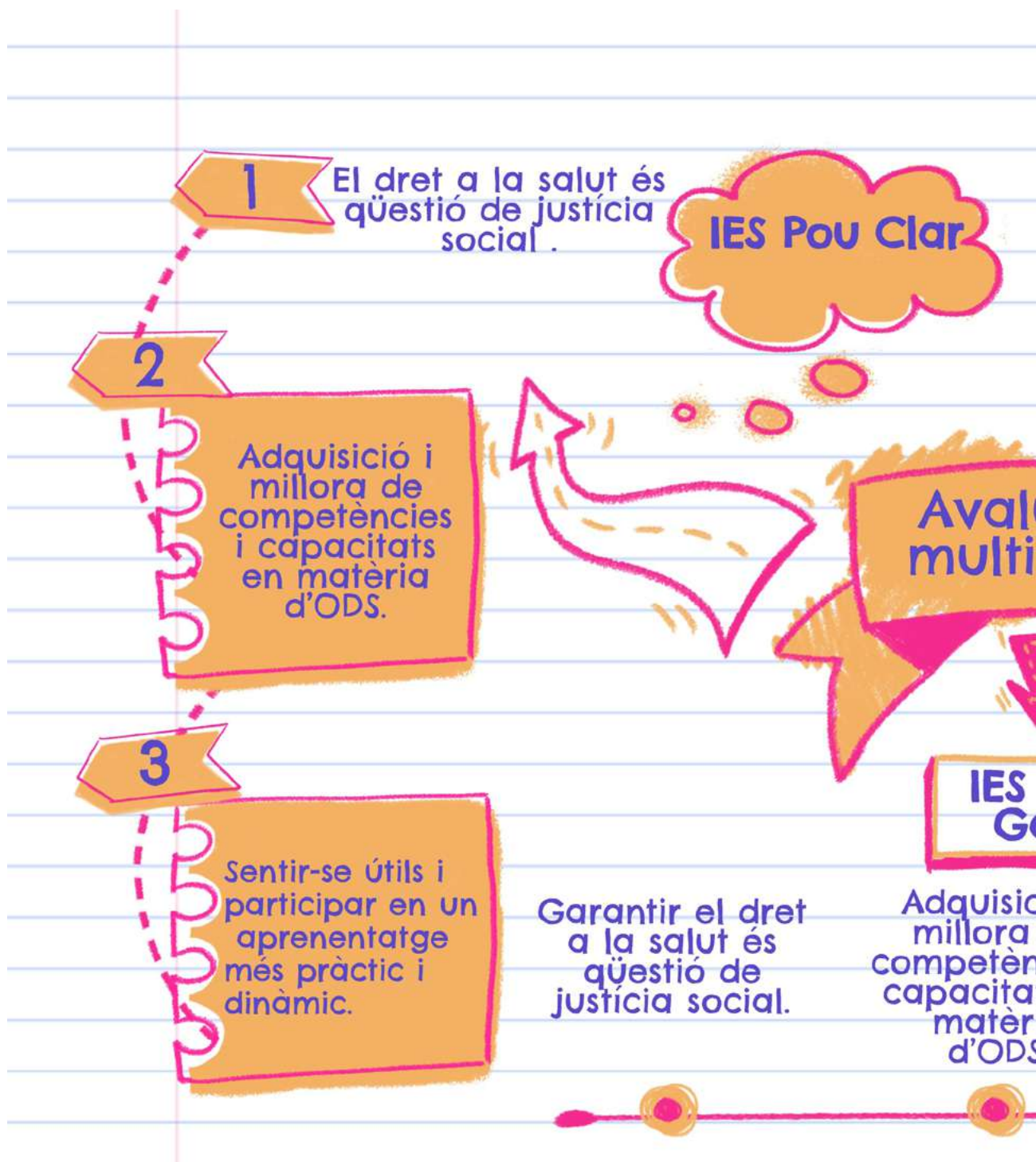
Valoració de la professió.

6.4. Avaluació multifocal.

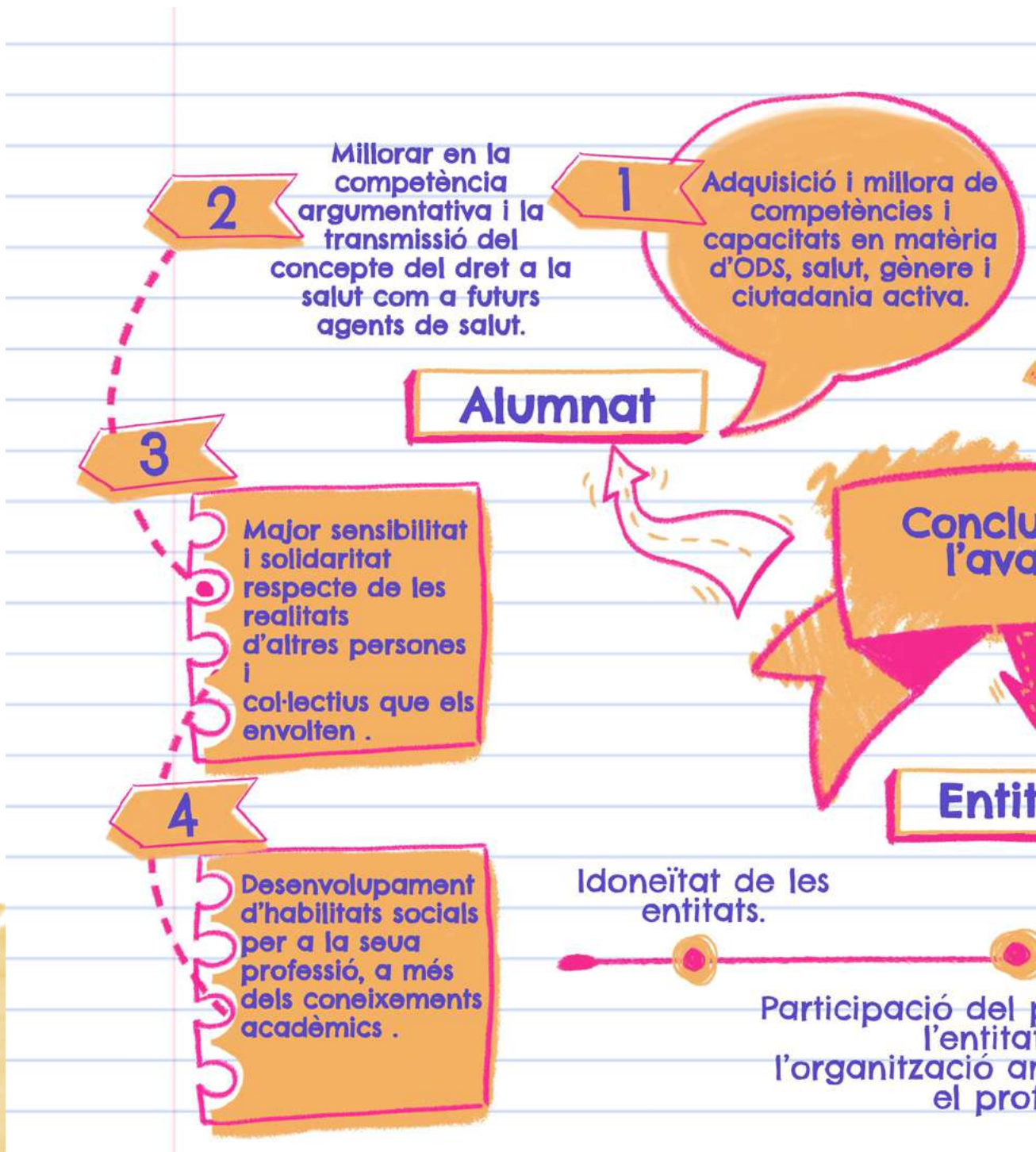
L'avaluació en l'ApS ens ofereix oportunitats d'aprenentatge. Ens permet avaluar competències i fomentar la visualització d'aquelles amb un grau alt de compromís i motivació per part de l'alumnat¹. L'avaluació, com a part de l'ApS, es nodreix de la reflexió que caracteritza aquest aprenentatge i té una gran capacitat per al canvi personal. Com que es basa en una experiència vivencial que enfronta diferents realitats amb els seus reptes i dificultats, enforteix la responsabilitat i el compromís, ja que es fa un rendiment de comptes i un tancament compartit entre totes les persones que han participat: alumnat, professorat i entitats socials.

Avaluacions per centres:

A continuació, es presenten les avaluacions que han realitzat els centres participants sobre el seu procés d'ApS. En cadascuna es reflecteixen els inputs utilitzats per a la seua elaboració i les principals troballes i conclusions en aquesta matèria.

Conclusions de l'avaluació:

Aspectes a millorar

-Disposar d'una xarxa d'entitats i centres en tota la Comunitat Valenciana.
-Adquirir l'ApS també a la virtualitat.

condicions de situació

Professorat

ats

Motivació pel desenvolupament de l'ApS.

personal tècnic de social i amb Farmamundi i professorat.

Destaquen dinàmiques que podran desenvolupar posteriorment amb l'alumnat a l'aula i fora d'aquesta.

Transformació que afecta la pràctica educativa, a l'aula i fora d'aquesta.

Una major formació del professorat en la metodologia ApS.

7. Comunicant la nostra experiència:

socialització de resultats.

Amb l'alegria de tot el procés viscut en aquest viatge, i que hem descrit en aquestes pàgines, ha sigut igualment fonamental comunicar els resultats obtinguts, amb la finalitat de motivar la realització de futures accions que promoguen la defensa del dret a la salut, l'equitat de gènere i el compliment dels ODS.

Són moltes les formes que es poden utilitzar per a difondre els ApS, no obstant això, davant l'actual situació derivada de la crisi sanitària, ha sigut necessari utilitzar cada vegada més les xarxes socials per a compartir el que hem après.

Així, els nostres participants han comunicat que existeixen mètodes d'aprenentatge eficients, útils, bidireccionals, horitzontals i compromesos èticament i políticament amb la justícia social:

IES Federica Montseny.

Aquest centre va desenvolupar un lloc virtual derivat de l'espai de l'IES en la plataforma Google for Education, denominat ApS-Tècnic en Cures Auxiliars d'Infermeria, mòdul: Tècniques Bàsiques d'Infermeria.

En aquest espai se situa l'ApS dins del centre educatiu i el mòdul, i es descriuen persones i entitats participants. Posteriorment, es detalla la planificació duta a terme durant tota l'experiència, així com el seu desenvolupament, acompanyat de nombroses fotografies de tots els moments. Al final d'aquest document es mostren les reflexions de l'alumnat participant en relació amb els diferents tipus d'aprenentatges que han experimentat. També, han posat a la disposició de qui visite l'espai dos vídeos: un de memòria de l'experiència d'ApS i un producte ciberactivista.

Adicionalment, mitjançant l'ús de les xarxes socials, l'IES va fer una publicació on va difondre el procés d'ApS que s'estava realitzant.

IES Enrique Tierno Galván.

La professora responsable del mòdul Emergències Sanitàries, del cicle amb el mateix nom i encarregada del procés d'ApS desenvolupat, va publicar contingut en la pàgina web de l'IES sobre l'experiència d'ApS en Farmamundi, amb la finalitat de compartir el procés amb la resta de la comunitat educativa i així, motivar més docents a realitzar aprenentatges educatius innovadors similars.

IES Pou Clar.

L'alumnat del cicle formatiu implicat, juntament amb el professorat, van desenvolupar un vídeo en el marc de la campanya "Ciberactivisme en temps de coronavirus" per a enviar missatges d'ànim a les persones usuàries de les entitats socials i així fomentar l'esperança de poder trobar-se i conèixer-se quan siga possible. El vídeo està disponible en la web de l'IES.

Centro de formación Coopsalus.

En el marc dels tallers de sensibilització previs al disseny de l'ApS, es va fer un taller de la unitat temàtica 2 (Equitat de gènere i salut) amb tots els cicles formatius del centre. Com que l'alumnat i el professorat el van rebre d'una manera molt positiva, el centre va decidir fer un post per a les seues xarxes socials.

Comunicant la nostra experiència

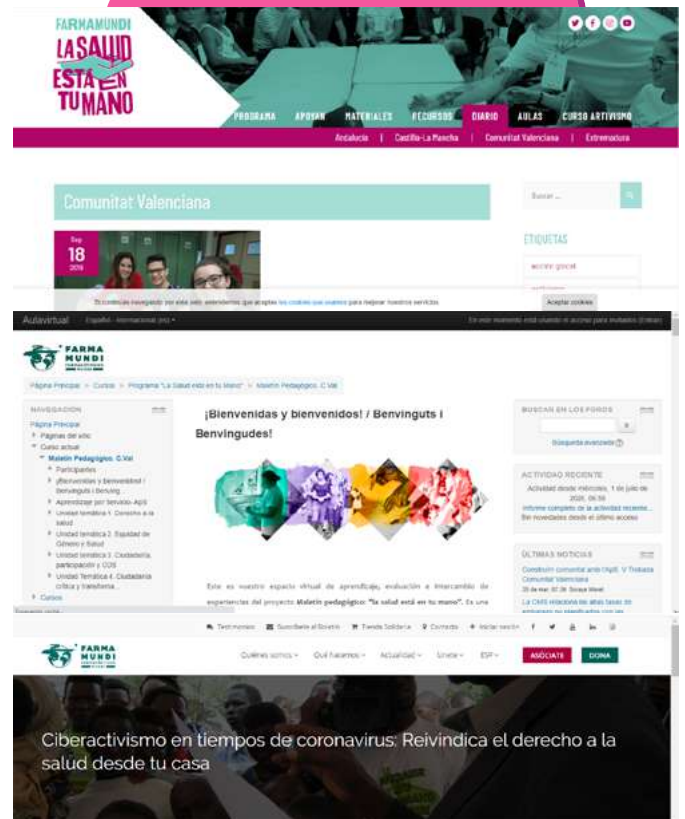
Farmamundi.

Com a entitat gestora de tot el procés, ha posat a la disposició d'aquest projecte dues eines per a ampliar les oportunitats de sensibilització i mobilització del professorat i l'alumnat.

D'una banda, la web del programa estatal "La salud està en la teua mà", amb l'objectiu de donar a conèixer com ha sigut el desenvolupament d'aquest, tant a la Comunitat Valenciana¹, com en altres territoris.

A més, i com s'ha citat anteriorment, s'ha creat la campanya "Ciberactivisme en temps de coronavirus". I s'ha publicat el post de resultats en la pàgina web per a recollir els productes audiovisuals que l'alumnat ha realitzat des de casa i que porten a reflexionar la ciutadania en general sobre el concepte de salut global, les desigualtats socials i l'equitat de gènere.

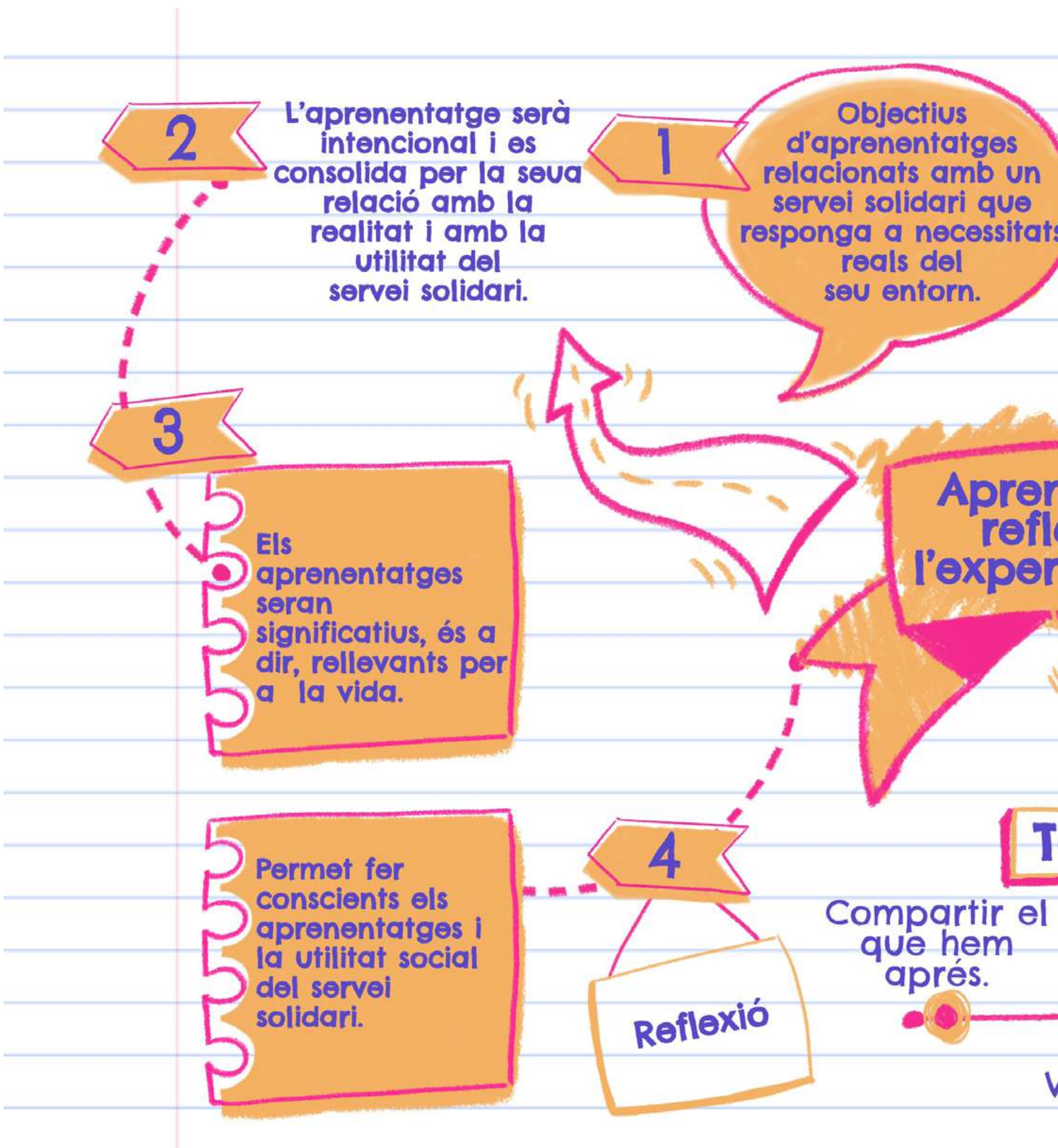
Finalment, s'ha creat una aula virtual perquè el professorat participant contribuísca a l'intercanvi i discussió dels materials educatius del projecte. En aquesta plataforma les professores participants dels centres i de les experiències d'ApS han comunicat i compartit les seues experiències.

8. Aprenentatges del nostre viatge en l'ApS.

Com hem dit, l'ApS és una proposta pedagògica transformadora amb dimensió política. Capacita les persones

per a exercir una ciutadania activa i responsable des de la mirada de la justícia social; ofereix un àmbit d'actuació de gran valor, ja que promou processos d'aprenentatge col·lectiu; crea relacions de confiança i promou xarxes i aliances entre diferents actors de la societat. En el nostre procés, aquestes premisses van constituir el nostre marc de treball:

Emergència
sanitària
covid-19

ApS és una eina que
fomenta la creativitat,
resiliència i solidaritat de
l'alumnat.

mentatges i
exions de
iència d'ApS

Avaluació

5

6

ancament

Posar en valor els
participants.

visibilitzar el
procés.

Ens permet valorar el
procés i té una gran
capacitat per al canvi
personal.

Es basa en una experiència
vivencial que enfronta
diferents realitats amb els
corresponents reptes i
dificultats.

Enforteix la
responsabilitat i
el compromís.

Farmamundi agraeix els qui han tripulat aquest viatge pedagògic, els centres de Formació Professional i el professorat, que van apostar per innovar en la seua pràctica educativa; l'alumnat, que va realitzar totes les activitats amb entusiasme i es va reinventar en una època de crisi sanitària; les entitats socials, que ens van obrir les seues portes i ens van donar el vot de confiança per a acostar-nos a la realitat de les persones participants en els seus serveis i totes les persones involucrades en aquest procés de transformació i justícia social.

Per al nostre equip és important reconèixer, agrair i donar a conèixer els resultats exitosos aconseguits amb el projecte, així com els esforços duts a terme per cada persona participant i del grup en el seu conjunt, i per a fer-ho es poden emprar eines diverses. Com assenyala Uruñuela¹ (2015), "d'aquesta manera, s'aprén més i millor, s'assumeixen i s'assimilen de manera permanent els comportaments i els valors que els han provocats".

Esperem que aquest quadern, a manera de bitàcola de viatge, incentive més navegants, centres educatius i entitats socials a emprendre una ruta similar.

**Gràcies per
navegar per
l'aprenentatge
servei!**

